

Havaintoarkistokatsaus ja analyysi itäisen Lahden (entisen Nastolan) alueen linnustoarvoista yleiskaavatyötä varten

koonnut
Timo Metsänen

Päijät-Hämeen lintutieteellinen yhdistys ry.

7.9.2018

www.phly.fi

Johdanto

Lahden kaupungilla on meneillään itäisen Lahden yleiskaavatyö, johon pyydettiin Päijät-Hämeen lintutieteellisen yhdistyksen (jatkossa PHLY:n) Tiira -lintutietopalvelun aineistojen avulla tehtyä tarkastelua maankäytönsuunnittelussa huomioitavien lintulajien esiintymäpaikoista sekä tunnetuista tärkeistä lintualueista.

Työssä on lisäksi hyödynnetty olemassa olevia aineistoja, joihin kuuluvat FINIBA-alueet ja MAALI-hankkeen luonnosaineistot sekä alueella retkeilevien lintuharrastajien haastattelutiedot. Tiira-lintutietopalvelun havainnot koostuvat ns. hajahavainnoista jotka eivät voi korvata varsinaisia linnust selvityksiä, mutta useamman vuoden aineistoilla voidaan kuitenkin tunnistaa osa alueella sijaitsevista tärkeistä lintualueista.

Tarkastelualue käsittää itäisen Lahden eli entisen Nastolan kunnan alueen. Tiira-aineiston tulkin nasta ja paikkatietojen tuottamisesta sekä kyselyistä harrastajille on PHLY:n puolesta vastannut Timo Metsänen.

Aineisto, menetelmät ja epävarmuustekijät

Työssä hyödynnettiin Tiira-lintutietopalveluun 1.1.2008 alkaen päivättyjä havaintoja. Niitä oli eri uhanalaisuusluokkiin luokitelluista lajeista yhteensä koko Lahden alueelta tehty 28028 havaintoa 933726 yksilöstä (tilanne 2.9.2018). Valtaosa havainnoista koskee muuttomatallaan levähtäviä tai muuttolennessä havaittuja lintuja. Pesimälinnustohavaintoja, joissa on tarkka paikka ja havainnoijan tekemä reviiritulkinta on ilmoitettu loppujen lopuksi hyvin niukalti (muutamia satoja havaintoja).

Aineistoa tarkasteltiin sekä Tiiran karttojen, että paikkatieto-ohjelman avulla, lajeittain ja kokonaisuutena. Karttatarkasteluun pyrittiin hahmottamaan mahdolliset uhanalaisten lajien keskittymät ja siten tunnistamaan tärkeimmät esiintymisalueet.

Tiiran havainnot koostuvat pistemäisistä tiedoista. Havaintopiste on pakollinen tieto, mutta linnun paikka ei. Lisäksi järjestelmässä on mahdollisuus ilmoittaa havaintopaikan ja linnun paikan tarkkuus, mutta nämäkään tiedot eivät ole pakollisia. Yksittäisiin havaintoihin liittyy siis usein paikannuksen ilmoittamisesta johtuvaa epätarkkuutta. Aineiston laatua pesimäreviirien tulkinnassa heikentää myös se, että havainnot ovat tyypillisesti tehty kertaalleen (yhtenä päivänä) tietyssä paikassa. Muuttoaikoina tietyt lajit voivat soidintaa soveliaassa elinympäristössä, mutta myöhemmin jatkaa muuttoaan. Tietyn reviirin todentaminen vaatisi usein vähintään kaksi käyntiä paikalla, jolloin lintu havaitaan, muuten reviirin tulkinta on epävarmaa.

Näistä seikoista johtuen päädyttiin tarkastelussa rajaamaan alueita helpoimmin tulkittavilla uhanalaisille tai muuten maankäytössä huomionarvoisille lajeille, kuten kaakkurille ja törmäpääskylle. Pistemäistä aineistoa on oikeastaan käytettävissä vain petolintujen pesimäpaikoilta, jotka ovat usein pysyvämpi kuin muiden (pikku)lintujen reviirit.

Alla avataan toimitettua paikkatietoainestoa lajeittain ja esitetään karttamuodossa tunnistetut tärkeät lintualueet sekä potentiaalisesti tärkeät lintualueet, joilta ei kuitenkaan ollut niin paljon (jos yhtään) havaintoaineistoa alueen tärkeyden tai tarkan rajaamisen tekemiseksi.

Pesimälintulajisto

Äärimmäisen uhanalaiset (CR)

Äärimmäisen uhanalaiset lintulajit luotellaan alla. Mistään niistä ei ole pesintään viittaavia havaintoja Nastolan alueelta tarkasteluajanjaksolta. Potentiaalisin pesimälaji listalta on heinäkurppa, jonka voisi tavata esimerkiksi Sammalsillansuon kaltaisilta laidun- ja (kesanto)peltoalueilta. Kuningaskalastajasta on vanhoja havaintoja muun muassa Härhön- ja Immilänjoilta, allihaahkasta yksi talvihavainto Kukkasjoelta.

- Kiljuhanhi *Anser erythropus*
- Allihaahka (talvehtijat) *Polysticta stelleri*
- Haarahaukka *Milvus migrans*
- Kiljukotka *Aquila clanga*

- Tunturihaukka *Falco rusticolus*
- Suokukko *Calidris pugnax*
- Rantakurvi *Xenus cinereus*
- Heinäkurppa *Gallinago media*
- Mustatiira *Chlidonias niger*
- Turturikyyhky *Streptopelia turtur*
- Tunturipöllö *Bubo scandiacus*
- Kuningaskalastaja *Alcedo atthis*
- Tunturikiuru *Eremophila alpestris*
- Kultasirkku *Emberiza aureola*

Erittäin uhanalaiset (EN)

Erittäin uhanalaisista lajeista tarkastelualueen pesimälajistoon kuuluvat tai todennäköisesti kuuluvista lajeista on alla esitetty lajikohtaiset huomiot.

- Jouhisorsa *Anas acuta*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Heinätavi *Anas querquedula*
Reviiriin viittaavia havaintoja Sammalsillansuolta ja Immilänjoelta.
- Punasotka *Aythya ferina*
Pesimäaikaisia havaintoja Kymijärveltä ja Sylvöjärveltä.
- Tukkasotka *Aythya fuligula*
Pesimäaikaisia havaintoja Sylvöjärveltä, ei varmistettuja pesintöjä.
- Lapasotka *Aythya marila*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Pilkkasiipi *Melanitta fusca*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Tukkakoskelo *Mergus serrator*
Pesii ainakin seuraavilla järvillä:
Arrajärvi, Oksjärvi, Salajärvi, Pikku-Kukkanen
ja todennäköisesti myös Ruuhijärvellä, Iso-Kukkasella, Sylvöjärvellä, Kymijärvellä.
- Pikku-uikku *Tachybaptus ruficollis*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Mustakurkku-uikku *Podiceps auritus*
Pesintään viittaavia havaintoja Pikku-Kukkaselta useana vuonna.
- Mehiläishaukka *Pernis apivorus*
Ei tunnettuja pesäpaikkoja. Useampi reviirialue.
- Arosuohaukka *Circus macrourus*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Niittysuohaukka *Circus pygargus*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Piekana *Buteo lagopus*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Pikkuhuitti *Porzana parva*
Ei pesintään viittaavia havaintoja

- Nokikana *Fulica atra*
Pesinyt Sylvöjärven eteläpäässä ja Arrajärvellä (Soilahti, Arrastienlahti, Karjusaari). Reviiriin viittaavia havaintoja myös Kymijärveltä.
- Mustapyrstökuiri *Limosa limosa*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Karikukko *Arenaria interpres*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Lapinsirri *Calidris temminckii*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Etelänsuosirri *Calidris alpina schinzii*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Merisirri *Calidris maritima*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Pikkusirri *Calidris minuta*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Riskilä *Cephus grylle*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Etelänkiisla *Uria aalge*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Pikkutiira *Sternula albifrons*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Selkälökki *Larus fuscus*
Pesii Oksjärvellä ja esiintyy myös Salajärvellä, Ruuhijärvellä, Arrajärvellä, Sylvöjärvellä, Kymijärvellä joilla voi myös pesiä.
- Turkinkyhky *Streptopelia decaocto*
Ei säännöllisiä reviierejä. Havaintoja Villähde-Orrilanmäki-Haravakylä alueella.
- Huuhkaja *Bubo bubo*
Ei tunnettuja tarkkoja pesäpaikkoja. Useampi huutelupaikka ja reviierialue kuitenkin tiedossa.
- Räystäspääsky *Delichon urbicum*
Kulttuurisidonnainen laji. Vuoden 2015 valtakunnallisena projektilajina, jolloin Nastolasta ei löytynyt maakunnallisesti merkittäviä kolonioita. Niitä voi kuitenkin olla, esim. maatilojen yhteydessä tai teollisuusalueilla. Näitä on kuitenkin hankala ”suojella” kaavoituksella. Suurimmat tunnetut koloniat Pajulahden urheiluoipistolla ja Mannakodilla, joissa useita pareja.
- Sitruunavästäräkki *Motacilla citreola*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Sepelrastas *Turdus torquatus*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Ruokosirkkalintu *Locustella luscinioides*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Pussitiainen *Remiz pendulinus*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Kukankeittäjä *Oriolus oriolus*

Nykyään ei säännöllisiä reviierejä tunneta. Sammalsillansuon ja Sylvöjärven eteläosasta on kuitenkin muutama reviiiriin viittaava havainto.

- Vuorihemppo *Carduelis flavirostris*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Pulmunen *Plectrophenax nivalis*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Peltosirkku *Emberiza hortulana*

Katoamassa. Ainoa vielä säännöllinen esiintymisalue on Arola-Kottero seudulla. Sisältyy MAALI-rajaukseen. Yksittäisiä havaintoja muualtakin.

Vaarantuneet (VU)

- Metsähanhi *Anser fabalis*
Ei pesintään viittaavia havaintoja.
- Ristisorsa *Tadorna tadorna*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Haapana *Anas penelope*
Esiintyy vielä usealla paikalla (tärkeimmät alleviivattu): Kymijärvi, Sylvöjärvi, Pikku-Kukkanen, Hessu, Kärkjärvi, Hirvilampi, Vähä-Kalaton, Siestajainen, Kivijärvi, Salajärvi, Ruuhijärvi
- Haahka *Somateria mollissima*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Isokoskelo *Mergus merganser*
Esiintyy vielä usealla paikalla: Luhtaanjoki, Salajärvi, Kymijärvi, Ruuhijärvi, Oksjärvi, Sylvöjärvi, Iso-Kukkanen, Salajoki, Pikku-Kukkanen, Immilänjoki.
- Viiriäinen *Coturnix coturnix*
Epäsäännöllinen vierailija. Havaittu Pensuolla, Savisteessa, Hokkarassa, Kotterossa ja Toivonojalla.
- Riekko *Lagopus lagopus*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Merikotka *Haliaeetus albicilla*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Sinisuohaukka *Circus cyaneus*
Saattaa pesiä hyvinä myyrävuosina. Kesäaikaisia havaintoja mm. Pensuo, Hokkara ja Kottero.
- Hiirihaukka *Buteo buteo*
Kaksi tunnettua pesäpaikkaa (Notko). Muut havainnot pesintään viittaavia, niitä useita eri puolilta.
- Maakotka *Aquila chrysaetos*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Muuttohaukka *Falco peregrinus*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Liejukana *Gallinula chloropus*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Keräkurmitsa *Charadrius morinellus*
Ei pesintään viittaavia havaintoja

- Vesipääsky *Phalaropus lobatus*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Lampiviklo *Tringa stagnatilis*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Punajalkaviklo *Tringa totanus*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Taivaanvuohi *Gallinago gallinago*
Yksittäisiä reviirejä vielä monin paikoin. Säännöllinen reviirikeskittymä ainakin Sammalsillansuolla.
- Naurulokki *Larus ridibundus*
Ainoa yhdyskunta Kymijärvellä (Lammassaari) – nykytilanne epäselvä?
- Tervapääsky *Apus apus*
Pesii pääasiassa rakennuksissa. Pajulahden urheiluopistolla yhdyskunta.
- Valkoselkätikka *Dendrocopos leucotos*
Tunnettuja reviirialueita: Villähde-Kymijärvi-Haikkarinniemi (FINIBA), Pikku-Kukkanen-Karhusilta seutu (rajausta voisi tiedustella Metsähallitukselta), Sammalsillansuo (?).
- Kangaskiuru *Lullula arborea*
Tärkein ja säännöllisin alue Arolan hiekkakuopilla (eteläinen kuoppa rajattu törmäpääskyalueena, pohjoinen toiminnassa oleva alue).
- Törmäpääsky *Riparia riparia*
Kolme esiintymää, kaikki rajattu paikkatiedoksi.
- Lapinkirvinen *Anthus cervinus*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Virtavästaräkki *Motacilla cinerea*
Yksi pesintäaikainen havainto Immilänjoelta.
- Koskikara *Cinclus cinclus*
Pesinyt varmistetusti kaksi kertaa Immilänjoella.
- Pikkukultarinta *Iduna caligata*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Rastaskerttunen *Acrocephalus arundinaceus*
Yhtenä vuonna reviiri Arrajärven Karjusaaressa (sisältyy FINIBA-rajaukseen).
- Kirjokerttu *Sylvia nisoria*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Lapinuunilintu *Phylloscopus borealis*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Viiksitimali *Panurus biarmicus*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Töyhtötiainen *Lophophanes cristatus*
Liian yleinen ja tasaisesti esiintyvä laji huomioitavaksi yleiskaavatasolla.
- Hömötiainen *Poecile montanus*
Liian yleinen ja tasaisesti esiintyvä laji huomioitavaksi yleiskaavatasolla.

- Pähkinänakkeli *Sitta europaea*
Ei pesintään viittaavia havaintoja
- Varpunen *Passer domesticus*
Kulttuurisidonnainen laji, joka vaikea huomioida yleiskaavatasolla.
- Viherpeippo *Carduelis chloris*
Liian yleinen ja tasaisesti esiintyvä laji huomioitavaksi yleiskaavatasolla.
- Punatulkku *Pyrrhula pyrrhula*
Liian yleinen ja tasaisesti esiintyvä laji huomioitavaksi yleiskaavatasolla.
- Pajusirkku *Emberiza schoeniclus*
Liian yleinen ja tasaisesti esiintyvä laji huomioitavaksi yleiskaavatasolla koska keskittymistä ei riittävästi tietoa.

Johtopäätökset ja suositukset

Aineiston perusteella saatiin kohtalaisen hyvin selville muutamien uhanalaisten lajien esiintymispaiikat. Näitä lajeja ovat ainakin kaakkuri, törmäpääsky ja valkoselkätikka sekä naurulokki. Hajanaisempia tietoja on isoista päiväpetolinnuista ja pöllöistä sekä vesilinnuista.

Eniten pesimälinnustotietoa tarvittaisiin järvien lajistosta, joista on kyllä hajahavaintoja, mutta yleensä tarkat pesimäpaikat ja parimäärätiedot ovat puutteellisia alueiden arvottamiseksi ja rajaamiseksi. Samoin petolintujen esiintymisestä on vahvoja viitteitä muun muassa soidintavien lintujen muodossa, mutta tarkat pesäpaikat eivät ole tiedossa. Myös metsojen soidinpaikat ovat pitkälti tuntemattomia.

Haastattelutietojen ja ilmakuvatulkintojen perusteella rajattiin myös muutama potentiaalinen lintualue, joiden pesimälinnustoarvoa ei tunneta.

Mikäli yleiskaavalla (tai myöhemmin asemakaavoituksella) osoitetaan muuttuvaa maankäyttöä järvien rannoille tai petolintujen reviireille, on näillä alueilla suositeltavaa teettää pesimälinnustonselviytykset. Metsien uhanalaisen lajiston taantumista voidaan hidastaa siirtymällä FSC-sertifiointiin kaupungin metsissä ja säilyttää yhtenäiset metsäalueet yhtenäisinä. Myös vanhojen metsien suojele auttaisi uhanalaistuvia metsälajeja.

Tarkastelun sivutuotteena havaittiin, että joillain alueilla saattaa olla merkitystä myös muutonaikaisina kerääntymisalueina ja talvehtimisalueina (erityisesti koskikara). Kerääntymisalueiden osalta toistettu analyysi levähtävillä linnuilla voisi nostaa joitain alueita tietoon.

Tunnetut tärkeät lintualueet on suositeltavaa huomioida maankäytönsuunnittelussa asianmukaisin kaavamerkinnoin ja -määräyksin. Potentiaalisilta alueilta tarvittaisiin lisätietoja, niiden arvottamiseksi ja rajaamiseksi.

Nyt tuotettua paikkatietoa voidaan käyttää suunnittelutyössä, mutta tarkkojen pesäpaikkojen ja pienialaisten kohteiden suojeluperustelajien julkaisemisessa on syytä olla erittäin varovainen ja jopa pidättyä niistä (erityisesti petolinnut ja kaakkuri).

Liitteet:

Sähköinen paikkatietoaineisto ja kartta lintualueista.

Tärkeät lintualueet
Potentialiset lintualueet

